

**MEDICINE
PROBLEMS**

.uz

ISSN 3030-3133

**TIBBIYOT FANLARINING
DOLZARB MASALALARI**

**TOPICAL ISSUES OF MEDICAL
SCIENCES**

Nº 4 (3)

2025

САЙТ: <https://medicineproblems.uz>
ISSN: 3030-3133

MEDICINEPROBLEMS.UZ
TIBBIYOT FANLARINING DOLZARB
MASALALARI

№ 4 (3)-2025

TOPICAL ISSUES OF MEDICAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2025

BOSH MUHARRIR:

ISANOVA SHOIRA TULQINOVNA- Tibbiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat tibbiyot universiteti

TAHRIR HAY'ATI:

TIBBIYOT FANLARI

Safarov Zafar Fayzullayevich –tibbiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Toshkent pediatriya tibbiyot instituti;

Xakimov Murod Shavkatovich –tibbiyot fanlari doktori, professor, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Mavlanov Alimbay – tibbiyot fanlari doktori, professor, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Ergashev Nasriddin Shamsiddinovich - tibbiyot fanlari doktori, professor, Toshkent pediatriya instituti;

Abdullayeva Nargiza Nurmamatovna - tibbiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat tibbiyot universiteti;

Djurabekova Aziza Taxirovna - tibbiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat tibbiyot universiteti;

Xaydarova Dildora Kadirovna - tibbiyot fanlari doktori, professor, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Ruziboyev Sanjar Abdusalomovich- tibbiyot fanlari doktori, dotsent, Samarqand davlat tibbiyot universiteti;

Sattarov Oybek Toxirovich- tibbiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Niyozov Shuxrat Tashmirovich - tibbiyot fanlari doktori, dotsent, Samarqand davlat tibbiyot universiteti;

Shomurodova Dilnoza Salimovna - tibbiyot fanlari doktori, dotsent, Samarqand davlat tibbiyot universiteti

Tavasharov Bahodir Nazarovich – tibbiyot fanlari nomzodi, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Xalmetova Feruza Iskandarovna – tibbiyot fanlari nomzodi, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

G'aybiyev Akmaljon Axmadjonovich - tibbiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Samarqand davlat tibbiyot universiteti;

Qo'ziyev Otabek Juraqulovich – tibbiyot fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent pediatriya tibbiyot instituti;

Ergasheva Munisa Yakubovna - tibbiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Samarqand davlat tibbiyot universiteti;

Ollanova Shaxnoza Sirlibayevna – tibbiyot fanlari nomzodi, Samarqand davlat tibbiyot universiteti;

Safarov Zafar Fayzullayevich – tibbiyot fanlari nomzodi, Toshkent pediatriya tibbiyot instituti;

Xayitov Ilxom Bahodirovich – tibbiyot fanlari nomzodi, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Alimov Suxrob Usmonovich- tibbiyot fanlari nomzodi, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Fozilov Uktam Abdurazzokovich - tibbiyot fanlari nomzodi, dotsent, Buxoro davlat tibbiyot instituti;

Raximov Oybek Umarovich – tibbiyot fanlari nomzodi, Toshkent pediatriya instituti;

Sattarov Inayat Saparbayevich – tibbiyot fanlari nomzodi, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Abidov O'tkir O'ktamovich – tibbiyot fanlari nomzodi, Buxoro davlat tibbiyot instituti;

Amonova Zaxro Qaxramon qizi - tibbiyot fanlari nomzodi, Samarqand davlat tibbiyot universiteti.

FARMATSEVTIKA FANLARI

Zulfikariyeva Dilnoza Alisherovna - farmatsevtika fanlari doktori (DSc), professor, Toshkent farmatsevtika instituti;

Toshpo‘latova Azizaxon Dilshodovna -
farmatsevtika fanlari doktori (DSc), professor,
Toshkent farmatsevtika instituti;

Xusainova Rayxona Ashrafovna -
farmatsevtika fanlari doktori (DSc), dotsent,
Toshkent farmatsevtika instituti;

Maksudova Firuza Xurshidovna farmatsevtika
fanlari doktori (DSc), dotsent, Toshkent
farmatsevtika instituti;

Ziyamuxamedova Munojot Mirgiyasovna -
farmatsevtika fanlari doktori, Toshkent
farmatsevtika instituti, dotsent v.b.;

Rizayeva Nilufar Muxutdinovna –
farmatsevtika fanlari nomzodi, dotsent
Toshkent farmatsevtika instituti;

TIBBIYOT FANLARINING DOLZARB

MASALALARI elektron jurnali 02.03.2023-
yilda 132099-sonli guvohnoma bilan
davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati.

TAHRIRIYAT MANZILI:

Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik
Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron
manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

TIBBIYOT FANLARINING DOLZARB MASALALARI
3-jild, 4- son (Avgust, 2025). – 16 bet.

MUNDARIJA

Solijonova Asalbonu

OZIQ-OVQAT ALLERGIYASI VA INTOLERANSI: KLINIK FARQLARI VA
AMALIY AHAMIYATI5-10

Мавлянова Шахноза, Кодирова Миннура, Хайитов Бахтиер

КЛИНИКО-БИОХИМИЧЕСКИЕ И ГЕНЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПАТОГЕНЕЗА
АКАНТОЛИТИЧЕСКОЙ ПУЗЫРЧАТКИ 11-15

Article / Original Paper

OZIQ-OVQAT ALLERGIYASI VA INTOLERANSI: KLINIK FARQLARI VA AMALIY AHAMIYATI

Solijonova Asalbonu Shuhratovna

1-sonli Toshkent shahar bolalar klinik shifoxonasi
neonatolog-pediatr

Email: asalyaa_x@mail.ru

Tel: +998 911640708

Annotatsiya: Ushbu maqolada oziq-ovqat allergiyasi va oziq-ovqat intoleransiyasi o'rtasidagi asosiy farqlar, ularning rivojlanish mexanizmlari, klinik belgilari va amaliy diagnostika yondashuvlari tahlil qilinadi. Oziq-ovqat allergiyasi immunologik asosga ega bo'lib, tez-tez og'ir klinik ko'rinishlarga olib keladi, intolerans esa fermentlar tanqisligi natijasida rivojlanadi va doza bilan bog'liq simptomatika namoyon bo'ladi. Ushbu farqlarni to'g'ri tushunish bolalar salomatligini saqlashda va parhez yondashuvlarini tanlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: oziq-ovqat allergiyasi, oziq-ovqat intoleransi, laktaza yetishmovchiligi, sigir suti oqsili, klinik simptomlar, bolalar salomatligi.

FOOD ALLERGY AND INTOLERANCE: CLINICAL DIFFERENCES AND PRACTICAL SIGNIFICANCE

Solijonova Asalbonu Shuhratovna

Pediatrician-neonatologist in the Children's City Hospital No. 1

Abstract. This article discusses the main differences between food allergy and food intolerance, the mechanisms of their development, clinical symptoms and practical approaches to diagnosis. Food allergy has an immunological basis and often leads to severe clinical manifestations, while intolerance develops due to enzyme deficiency and manifests itself dose-dependently. A correct understanding of these differences is important for maintaining children's health and choosing dietary approaches.

Keywords: food allergy, food intolerance, lactase deficiency, cow's milk protein, clinical symptoms, children's health.

DOI: <https://doi.org/10.47390/Med-pro/V3I4Y2025/N01>

Kirish

So'nggi o'n yilliklarda oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan nojo'ya reaksiyalar bolalar orasida sezilarli darajada ortib bormoqda. Ushbu holatlar nafaqat bola sog'lig'i, balki butun oila hayot tarziga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, rivojlangan mamlakatlarda har 10-bola oziq-ovqat mahsulotlariga allergik reaksiya bildiradi [4; B.7.]. Shu bilan birga, allergiyaga o'xshash simptomlar ko'rsatadigan, ammo immun mexanizmlar bilan bog'liq bo'lmagan — oziq-ovqat intoleransiyasi ham keng tarqalgan bo'lib, ayniqsa, go'daklar va kichik yoshdagi bolalarda ko'p uchraydi [1; B.7.].

Tibbiy adabiyotlarda oziq-ovqatga nojo'ya reaksiyalar ikki asosiy toifaga bo'linadi: **oziq-ovqat allergiyasi** va **oziq-ovqat intoleransiyasi**. Oziq-ovqat allergiyasi — bu immun tizimining oziq-ovqatdagi oqsillarga (allergenlarga) javoban yuzaga keladigan

gipersezuvchanlik reaksiyasi bo'lib, ko'pincha IgE-antitelolar ishtirokida shakllanadi. Bu holat anafilaksiya kabi hayot uchun xavfli holatlarni keltirib chiqarishi mumkin [6; B.7.]. Bolalarda eng ko'p allergiya chaqiradigan mahsulotlar qatoriga sigir suti, tuxum, yong'oqlar, baliq va bug'doy kiradi [7; B.7.].

Boshqa tomondan, oziq-ovqat intoleransiyasi — bu immunologik javob bilan bog'liq bo'lmagan, ko'pincha ferment tanqisligi (masalan, laktaza yetishmovchiligi), ba'zi oziq-ovqat komponentlariga sezuvchanlik yoki metabolik buzilishlar bilan bog'liq holatdir [5; B.7.]. Misol uchun, laktaza fermenti tanqisligida laktoza (sut shakari) to'liq parchalanmaydi va bu oshqozon-ichakda gaz, shishish va diareya kabi simptomlarga olib keladi.

Allergiya va intoleransiya o'rtasidagi diagnostik aniqlikning pastligi sababli ba'zan bemorlar noto'g'ri tashxis asosida hayotiy muhim oziq-ovqatlardan voz kechishga majbur bo'lishadi. Bu esa ularning ovqatlanish muvozanatini buzadi va o'sish, rivojlanish jarayonlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi [4; B.7.].

Mazkur maqola doirasida oziq-ovqat allergiyasi va intoleransiyasining etiologiyasi, klinik tafovutlari, tashxislash usullari va zamonaviy davolash yondashuvlari tahlil qilinadi. Shuningdek, amaliy tavsiyalar orqali ota-onalar va sog'liqni saqlash mutaxassislariga bu ikki holatni farqlashda yordam berish maqsad qilinadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya.

Maqola yozish jarayonida tahliliy uslub qo'llanildi. Ilmiy adabiyotlar, jumladan, O. Jogoleva ("Allergiya va qanday yashash kerak") [1; B.7.], klinik pediatriya qo'llanmalari va zamonaviy allergologiya bo'yicha xalqaro maqolalardan foydalanildi. Shuningdek, bolalarda oziq-ovqatga nisbatan sezuvchanlikka oid klinik holatlar va amaliy tavsiyalar tahlil qilindi. Olingan ma'lumotlar asosida allergiya va intolerans o'rtasidagi farqlovchi belgilar tizimlashtirildi.

Asosiy qism.

Yuqori sezuvchanlik (гиперчувствительность) reaksiyalari - bu ma'lum oziq-ovqatlarga sezish darajasi yuqori bo'lgan odamlarda yuzaga keladigan reaksiyalar.

Oziq-ovqat allergiyasi – bu organizmning ayrim oziq-ovqatlarga haddan tashqari sezuvchan bo'lishi. Bu holatda, immunitet tizimi xavfli bo'lmagan oziq-ovqat oqsillarini xavfli deb belgilaydi va ularga qarshi kurashish uchun antitanachalarni ishlab chiqaradi [2; B.45.].

Oziq-ovqat allergiyasi - bu immunitet tizimini o'z ichiga olgan oziq-ovqatga nomaqbul reaksiya. Bu immunitet tizimining hujayralari noto'g'ri ishlaganda paydo bo'ladi, bu esa xavfsiz oziq-ovqat oqsillarini dushman sifatida noto'g'ri tan olishga va shuning uchun ular bilan kurashishga olib keladi [6; B.34.].

Oziq-ovqat intoleransi: bu nima?

Ovqat hazm qilish tizimingizning ma'lum turdagi oziq-ovqatlarga g'ayritabiiy munosabati intolerans deb ataladi. Ovqat hazm qilish fermentlari uni to'g'ri parchalay olmaydigan oziq-ovqat, sizni bezovtalik va qusishga olib kelishi mumkin. Sut va sut mahsulotlari ko'pincha intoleransga olib keladi.

Oziq-ovqat intoleransi fermentlarning etarli darajada ishlab chiqarilmasligi tufayli yuzaga kelishi mumkin. Eng keng tarqalgan tanqislik laktaza, sut shakarini, laktozani parchalaydigan fermentdir. Bunday hollarda, odam odatda fermentlar qilingan sut mahsulotlari va laktozasiz sutni yaxshi qabul qiladi, lekin oddiy sutni iste'mol qilishga reaksiyaga kirishadi [3; B.55.].

Oziq-ovqat intoleransiyasidan farqli o'laroq, oziq-ovqat allergiyasi immunitet mexanizmlariga asoslangan oziq-ovqat mahsulotini iste'mol qilish natijasida yuzaga keladigan patologik reaksiyadir.

Allergiya va oziq-ovqat intoleransiyasi o'rtasidagi farq nima?

"Oziq-ovqat intoleransi" atamasi ko'pincha oziq-ovqatga allergik bo'lmagan reaksiyaga, ya'ni immunitet tizimining ishtirokisiz yuzaga keladigan reaksiyaga ishora qilish uchun ishlatiladi. Ko'pgina hollarda oziq-ovqat intoleransi ma'lum oziq-ovqat tarkibiy qismlarining so'rilishining buzilishi bilan bog'liq. Oziq-ovqat intoleransi aholining 15-20% da uchraydi, (синдромом раздраженного кишечника) bo'lgan odamlarda esa 50-80% hollarda kuzatiladi [5; B.76.].

Amaliy nuqtai nazardan, intolerans va oziq-ovqat allergiyasi o'rtasidagi farq shundaki, intolerans ko'pincha dozaga bog'liq bo'ladi, ya'ni simptomlarning paydo bo'lishi bevosita iste'mol qilinadigan oziq-ovqat miqdoriga bog'liq va shuning uchun normadagi qismni tanlash mumkin.

Oziq-ovqat intoleransining belgilari ko'pincha *diareya, meteorizm, qorin dam bo'lishi, qorin og'rig'ini o'z ichiga oladi*, lekin ba'zi hollarda *toshmalar, terining qizarishi, terining qichishi, bosh og'rig'i, burun bitishi* paydo bo'lishi mumkin [3; B.76.].

Nima uchun bolalarda oziq-ovqat allergiyalari ko'proq uchraydi?

Ehtimol, bu ko'p hollarda oziq-ovqat oqsillari bilan tanishishning boshida allergiya rivojlanishi bilan bog'liq. Biroq, ular birinchi marta balog'at yoshida ham paydo bo'lishi mumkin. Ko'pincha allergiyaga **sut mahsulotlari, tuxum, bug'doy, baliq, dengiz mahsulotlari, yong'oqlar, soya va yeryong'oqlar** - katta sakkizta allergenlar sabab bo'ladi. Qizig'i shundaki, turli yoshda turli xil mahsulotlarga allergiya ustunlik qiladi. Misol uchun, hayotning birinchi yillarida allergiya ko'pincha sut va tuxumdan, juda kamdan-kam hollarda meva va sabzavotlardan kelib chiqadi. Vaqt o'tishi bilan, bolalar oziq-ovqat allergiyasidan oshib ketishi mumkin. Ko'pincha bu sut, tuxum, bug'doy va boshqa don mahsulotlariga allergiyaga tegishli. Shu bilan birga, baliq va yong'oqlarga allergiya, aksincha, ko'p yillar davom etishi mumkin, ammo vaqt o'tishi bilan bunday allergiya yo'qolishi mumkin [6; B.65.].

Zudlik bilan xavfli oziq-ovqat allergiyasining asosiy belgilari va alomatlariga quyidagilar kiradi:

- ***крануеиуа***
- ***yuz, lablar, ko'zlarning shishishi;***
- ***to'satdan aksirish;***
- ***burun bitishi;***
- ***qichishish, qizarish va ko'z yoshlanishi;***
- ***qorin og'rig'i;***
- ***qusish;***
- ***og'iz shilliq qavatining yonishi va qichishi;***
- ***yo'tal va tomoq og'rig'i***
- ***Stomatit***

Kamdan kam hollarda nafas olish qiyinlashuvi, uyquchanlik va ongni yo'qotish bo'lishi mumkin (bu ko'pincha og'ir reaksiyalar bilan bog'liq – anafilaksik rivojlanishi bilan).

1. Patofiziologik farqlar

- **Oziq-ovqat allergiyasi** immun tizimning noto'g'ri javobidir. Organizm xavfsiz oziq-ovqat oqsillarini dushman sifatida qabul qilib, immunoglobulin E (IgE) ishlab chiqaradi va tezkor reaksiya yuzaga keladi.

- **Oziq-ovqat intoleransi** esa ko'pincha fermentlar, masalan, laktaza tanqisligi bilan bog'liq bo'lib, ovqat hazm qilish tizimi muammolari orqali namoyon bo'ladi.

2. Klinik simptomlar

- **Allergiya:** toshmalar (urtikariya), yuzning shishishi, qichishish, qorin og'rig'i, qusish, nafas olish qiyinlashuvi, og'ir holatlarda anafilaksiya.

- **Intolerans:** meteorizm, suyuq va nordon hidli najas, qorin dam bo'lishi, ichak sanchiq-lari, kamdan-kam hollarda teri yoki umumiy alomatlar [4; B.34.].

3. Diagnostika yondashuvlari

- Allergiya tashxisi uchun IgE testi, teri allergik sinamalari talab etiladi.
- Intolerans tashxisi esa ferment tanqisligi asosida qo'yiladi, masalan, laktaza testlari, najas tahlili.

4. Parhez yondashuvlari

- **Allergiyada** allergen to'liq chiqarib tashlanadi, parhez qat'iy bo'lishi kerak.
- **Intoleransda** esa simptomlarga bog'liq holda oziq-ovqat dozasini kamaytirish yoki maxsus aralashmalar tanlash mumkin.

5. Bolalarda kombinatsiyalangan holatlar

Bolalarda sigir suti oqsiliga allergiya oshqozon-ichak traktiga zarar yetkazishi sababli laktaza yetishmovchiligi bilan birga uchrashi mumkin. Bunday holatlarda oddiy laktozasiz aralashmalar yetarli bo'lmaydi; allergiyaga mo'ljallangan aralashmalar kerak bo'ladi.

Natijalar (Results)

Belgilar	Oziq-ovqat allergiyasi	Oziq-ovqat intoleransiyasi
Patogenez	Immun tizimi (IgE yoki hujayravii javob)	Ferment etishmovchiligi yoki kimyoviy moddalarga sezuvchanlik
Namoyon bo'lish vaqti	Bir necha daqiqa-soat ichida	Soatlab, ba'zida kunlar o'tib
Simptomlar	Teri toshmali, nafas yetishmovchiligi, anafilaksiya	Qorin og'rig'i, meteorizm, ich ketishi
Testlar bilan aniqlash	IgE testi, teri testi, OPI	Laktoza test, vodorod nafas testi, oziq jurnal
Davolash	Allergenni butunlay chiqarish, antigistaminlar, epipen	Muayyan miqdor cheklash, fermentli preparatlar

Muhokama (Discussion)

Natijalar shuni ko'rsatadiki, oziq-ovqat allergiyasi va intoleransiya o'rtasidagi asosiy farq – immun mexanizmlarning ishtirok etishidir. Allergik reaksiya og'ir kechishi va hayotga xavf tug'dirishi mumkin (anafilaktik shok), intoleransiya esa, asosan, noqulaylik bilan cheklanadi.

Shuningdek, onaning emizish davridagi dietasi, chaqaloq smeslarining tarkibi va erta parhez muhim rol o'ynaydi. Amaliyotda ko'plab hollarda bu ikki holat bir-biriga chalkashtiriladi, bu esa noto'g'ri tashxis va davolashga olib kelishi mumkin.

Xulosa

Oziq-ovqat allergiyasi va oziq-ovqat intoleransiyasini farqlash pediatriya amaliyotida muhim ahamiyatga ega. Har ikkala holat uchun individual yondashuv, klinik belgilarni tahlil qilish va laborator tekshiruvlar zarur. Shifokorlar va ota-onalar bu farqlarni tushunib yetishi, bolani ortiqcha parhezga yoki noto'g'ri tashxisga duchor qilmasligi lozim.

Адабиётлар/Литература/References

1. Allen, K. J., Koplin, J. J., et al. (2015). The Prevalence of Food Allergy: A Meta-Analysis. *Journal of Allergy and Clinical Immunology*, 135(2), 396–404.
<https://doi.org/10.1016/j.jaci.2014.10.047>
2. Boyce JA, et al. "Guidelines for the Diagnosis and Management of Food Allergy in the United States." *JACI*, 2010.
3. Nowak-Wegrzyn A. et al. "Food Allergy: Epidemiology, Pathogenesis, Diagnosis, and Management." *Journal of Allergy and Clinical Immunology*, 2021.
4. Sicherer, S. H., & Sampson, H. A. (2014). Food allergy: Epidemiology, pathogenesis, diagnosis, and treatment. *Journal of Allergy and Clinical Immunology*, 133(2), 291–307.
<https://doi.org/10.1016/j.jaci.2013.11.020>
5. Борисова Т. Пищевая аллергия. — М.: Питер, 2019.
6. Жоголева О. Аллергия и как с ней жить. Руководство для всей семьи. — М.: Эксмо, 2021.
7. Макарова Т. Пищевая аллергия: азбука для родителей. — СПб.: Специальная литература, 2020

MEDICINEPROBLEMS.UZ-

TIBBIYOT FANLARINING DOLZARB

MASALALARI

№ 4 (3)-2025

TOPICAL ISSUES OF MEDICAL SCIENCES

TIBBIYOT FANLARINING DOLZARB
MASALALARI elektron jurnali 02.03.2023-
yilda 132099-sonli guvohnoma bilan
davlat ro'yxatidan o'tkazilgan.
Muassis: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
mas'uliyati cheklangan jamiyati.

TAHRIRIYAT MANZILI:
Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik
Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron
manzil: scienceproblems.uz@gmail.com